

Voxtorps kyrka

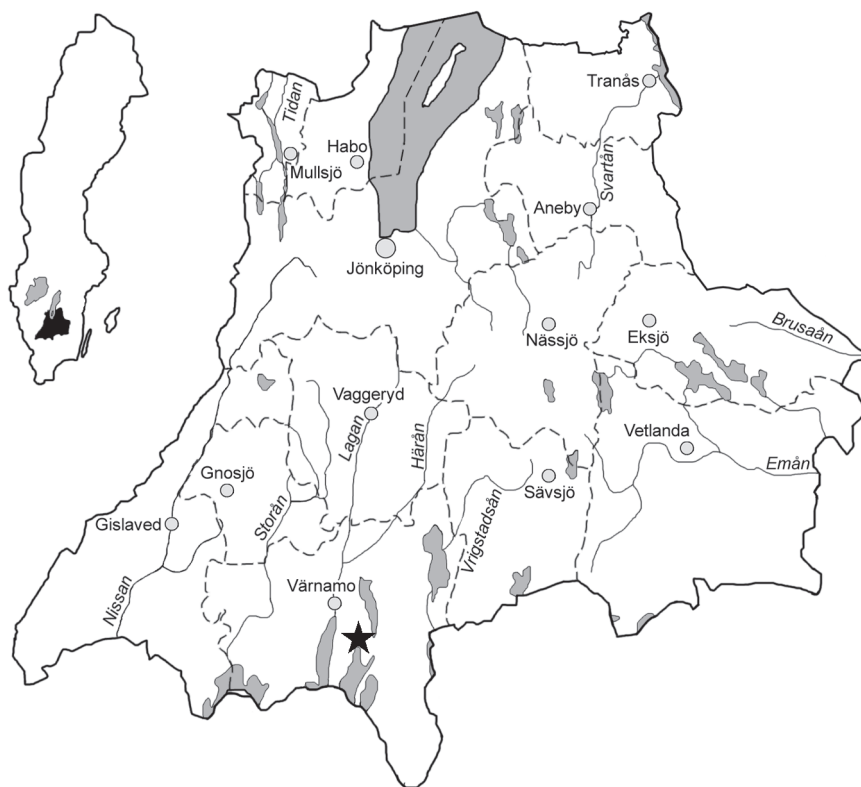
Antikvarisk kontroll i samband med
fasadrestaurering

*Voxtorps socken i Värnamo kommun,
Jönköpings län, Växjö stift*

Voxtorps kyrka

Antikvarisk kontroll i samband med
fasadrestaurering

Voxtorps socken i Värnamo kommun,
Jönköpings län, Växjö stift

Rapportansvarig: Margaretha Engstedt Foto: Jonas Haas
Grafisk design: Anna Stålhammar
Tryck: Arkitektkopia, Jönköping

Jönköpings läns museum, Box 2133, 550 02 Jönköping
Tel: 036-30 18 00
E-post: info@jkpglm.se
www.jkpglm.se

Utdrag ur tryckta och ajourhållna ekonomiska kartor är återgivna enligt tillstånd:
© Lantmäteriet. Ärende nr MS2007/04833.

© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2014

Innehåll

Inledning.....	5
Syfte	5
Historik.....	5
Tidigare förändringar och restaureringar.....	6
Före restaurering.....	7
Vidtagna åtgärder	7
Fasader	7
Portar	8
Fönsterrenovering.....	8
Sammanfattning.....	9
Administrativa uppgifter.....	9
Referenser.....	9
Tryckta källor	9
Arkiv	9

Utdrag ur digitala fastighetskartan.

Inledning

Länsstyrelsen har i beslut den 3 mars 1997 lämnat tillstånd till utvändigt restaurering av Voxtorps kyrka. Samtidigt utsågs Jönköpings läns museum att svara för antikvarisk kontroll. För denna antikvariska kontroll har antikvarie Agneta Åsgrim Berlin svarat. Den 31 augusti 1998 lämnade Länsstyrelsen ett kompletterande tillstånd till renovering av kyrkans blyspröjsade fönsterbågar, ett arbete som ej ingick i den ursprungliga projekteringen.

Restaureringsprogrammet har upprättats av arkitekt Per Arne Ivarsson, Spina Byggnadsråd. Arbetena utfördes under juni till oktober 1998, med slutbesiktning den 19 november 1998. Antikvarie Margaretha Engstedt har sammanställt föreliggande rapport.

Syfte

Syftet med arbetena var en utvändigt renovering av kyrkans fasader med lagning av skadade putspartier, kalkavfärgning och ommålning av utvändiga snickerier mm. Arbetet innebar inga åtgärder som förändrade kyrkobyggnadens utformning.

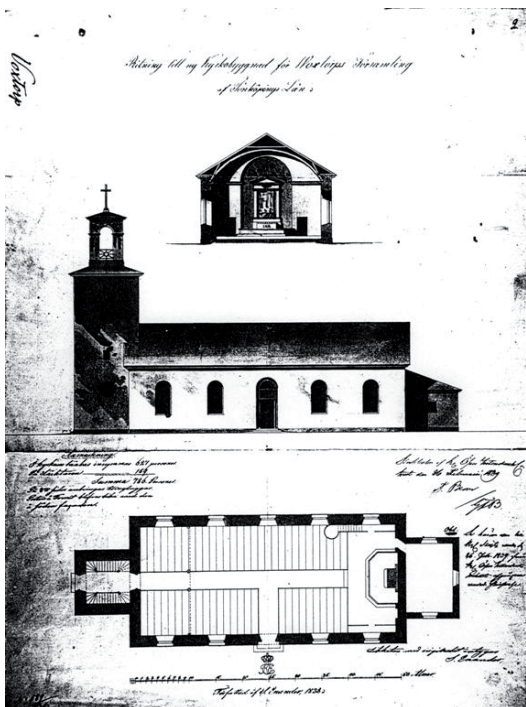
Historik

På samma plats som den nuvarande kyrkan i Voxtorp stod den gamla medeltida kyrkan. Kring denna är en sägen kopplad om dess tillblivelse. Man hade tänkt uppföra kyrkan på Bors höggärde men varje sten man satte upp revs ner igen under natten av osynliga väsen som ogillade bygget. Istället sammanspändes ett par tvillingoxar som släpptes fria, dit de gick och där de stannade lät man på nytt starta bygget.

Den nuvarande kyrkan uppfördes 1841-43.

Kyrkan byggdes 1841-43 efter ritningar av byggmästaren Berndtsson. Denna ritning är från 1838.

Restaureringen innebar bl a kalkavfärgning och puts av fasad, lagning av torn och lanterning ommålning av fönster och murning av sockel.

Denna kyrka skulle kunna dateras till 1100-talet då man förmodar att den bevarade kyrkkistan med smidda beslag är ifrån. Förutom en kopia av denna (originalet finns på Statens Historiska Museum) finns idag i kyrkorummet triumfkrucifix och dopfunt från 1200-talets första del.

Den kyrka som revs inför bygget av den nuvarande var uppförd av sten, koret uppges ha varit "litet trångt med sten välvt", den västra gaveln var högre än den östra. Under koret fann man vid rivningen fyra silvermynt, det äldsta från 1300-talet och man fann även ett gravkor. Kyrkan stod på samma plats som den nuvarande, sydväst därom stod en klockstapel av trä.

Voxtorps nyklassicistiska kyrkobyggnad byggdes under åren 1841-1843. Den ersatte en medeltida stenkyrka på samma plats. År 1838 förelåg ett ritningsförslag av Samuel Enander vid Överintendentsämbetet. Detta förslag uppvisade en plan med rakt avslutat korparti av långhusets bredd och bakomliggande rektangulär sakristia. Förslaget omarbetades, i enlighet med församlingens önskemål, utifrån en ritning som upprättats lokalt av byggmästare Berndtsson (sannolikt Anders Berndtsson, läns- och stadsbyggmästare, 1793-1851).

Den nya förslaget från 1839, som kom att genomföras, innebar en bredare kyrkobyggnad med utrymme för en gång mellan yttermurar och bänkkvarter samt ett rymligt, halvrunt, absidformat kor. Sakristian förlades som en utbyggnad mot norr. Predikstol och orgelfasad är utförda 1844 respektive 1852 efter ritningar av Carl Gustaf Blom Carlsson.

Tidigare förändringar och restaureringar

1930

Inre och yttre restaurering efter förslag 1929 av arkitekt Paul Boberg, Växjö, vilket enligt programmet innebar bl a lagning och avfärgning av fasadputsen, rengöring och oljemålning av allt yttre trä, omläggning av yttertrappor. Befintliga järnkaminer ersattes med elektrisk uppvärmning. Fönstren erhöll innerbågar. I koret tillkom två målade fönster efter förslag av konstnären Albert Eldh samt två fönster med blyinfattade antikglas.

Ombyggnad av bänkar och golv i bänkkvarteren. Rengöring och kalkning av innerväggar, oljemålning av innertak och inredning "med huvudsaklig utgångspunkt från nuvarande färgschema samt med något rikare förgyllning.

1947

Detta år företogs en enstallation av elektrisk belysning i kyrkan. Gamla altarpuppssatsen konserverades och återinsattes vid den norra kyrkväggen.

1965

Inre och yttre arbeten som omfattade lagning (enligt programmet med kalkcementbruk i utstockningen och rent kalkbruk i yttre påslaget) och kalkavfärgning av putsfasaden, nya solbänkar av granit, stuprörens anslutning till markdränering, målning av lanternin och dörrar samt riktning av takstolar och utbyte av takets järnplåt mot kopparplåt. Invändigt gjordes ommålning utan förändring av färgsättningen.

1976

invändig restaurering med isolering av kyrkorummets takvalv och golvbjälklaget, installation av bänkvärme, ommålning av interiören samt inredning av samlingsrum och toalett under läktaren efter ritningar av C Laurent Arkitektkontor, Stockholm.

Före restaurering

Kyrkan är av sedvanlig långhustyp, uppförd av sten med spritputsade och kalkavfärgade fasader, vilka upptill avslutas av en kraftigt profilerad gesims. Koret har en rundad, absidliknande form. Tornet har en öppen lanternin av smäcker utförande, krönt av ett förgyllt kors. Sadeltaket är belagt med kopparplåt. Sakristian har spåntak. Fönstren är rundbågiga och var före renoveringen målade i en kallt grå kulör. De två portalerna mot söder respektive mot väster har kvar sina ursprungliga portar, vilka före restaureringen var avlutade till trärent och fernissade.

Vidtagna åtgärder

Fasader

Kyrkans fasader har rengjorts genom s k JOS- blästring. Bompartier och cementlagningar har avlägsnats och befintliga sprickor i putsen huggits upp. Utlagningarna har utförts med ett svagt hydrauliskt kalkbruk. De putslagade ytorna har erhållit en spritputs av samma struktur som befintlig ytputs.

Hela fasaden har slutligen avfärgats med traditionell kalkfärg som tillretts på platsen. För att erhålla en något varmare ton har kalken brutits med en tillsats av grön umbra och guldocker.

Ett överkalkat blindfönster på tornets norrfasad har återskaps och målats upp med svart oljefärg.

De gamla solbänkarna av kalksten i västra fasaden, uppvisade sprickor, som lagades med stenlagningsbruk KEIM Restauro.

Sockeln som varit målad med organisk färg i grå kulör har rengjorts från befintlig färg, putslagats och målats med silikatfärg av fabrikat KEIM (Kulör 9543, närmast motsvarande NCS 5505-Y50R).

Handkapprampen vid huvudentrén har erhållit en beklädnad

Fasaderna blästrades, all cementhaltig puts högs bort och valvsprickor kilades. Putsen utgjordes av hydrauliskt kalkbruk.

Portarna rengjordes från klarlack och underbehandlades för täckmålning med linoljefärg.

Samtliga fönster målades. Fönstrens och lanterninens trädelar skrapades rena och målades med linoljefärg utan alkydinblandning. Beslag m m av stål rostskyddsbehandlades.

av natursten, som utseendemässigt ansluter till den ursprungliga trappans material.

Den kraftiga, profilerade gesimsen som kröner långhus och korfasaderna har rengjorts ned till grundfärgen och därefter ånyo pågrundats och strukits två gånger med linoljefärg. Gesimsen har liksom tidigare målats i grå kulör enligt Riksantikvarieämbetes oljefärgslikare.

Lanterninens trädelar har rengjorts från äldre färgskikt och målats med linoljefärg, grundning och två strykningar i bruten vit kulör (grön umbra).

Lanterninens smidesräcke har demonterats, stålborstats och målats med linoljebaserad rostskyddsfärg enligt Isotrol målningssystem. Fasadens ankarslutar har behandlats på samma sätt. Tornspiran med kors har förgyllts.

Sakristians tak av spån har behandlats två gånger med dalbränd trätjära. Detta arbete medhanns inte under 1998 utan utfördes först våren 1999.

Portar

Portarnas täckmålning har återställts. De målades med linoljefärg i en grön nyans, baserad på kromoxid-grönt med tillsats av järnoxid-rött och lite järnoxidsvart. Portarnas färgsättning var föremål för en hel del överväganden. Inga äldre färgspår kunde påträffas som vägledning.

Från antikvarisk sida eftersträvades en kulör som kunde anses vara historisk riktig, som stämde väl mot de grå fönsterbågarna samt gav portarna en tydlig egen karaktär. Den kromoxidgröna kulören har varit allmän på snickerier från 1800-talets senare del och bedömdes ge den önskade färgverkan.

Fönsterrenovering

Fönsterbågarna har demonterats för renovering och målning i en på platsen anordnad verkstad. Såväl ytter- som innerbågar har åtgärdats. Gamla färgskikt avlägsnades med varmluftspistol. Röttskadat virke har ersatts. Kitter har förnyats och fönstren har målats med linoljefärg i en varmt grå kulör. Färgen bröts på plats och baseras på grön umbra med tillsats av zinkvitt och järnoxidsvart. Beslagen har rostskyddats och målats enligt Isotrolsystemet. Nya tätningslister har monterats.

Vid demonteringen uppmärksammades att fönstrens blyspröjsar var oxiderade och i dåligt skick. Glaskonstnär Winfried Baier anlitas för en bedömning och framtagning av åtgärdsförslag tillsammans med arkitekten. Renoveringen av blyspröjsningen genomfördes i Winfried Baiers verkstad i Tranås. I 36 fönsterbågar har blyspröjsningen renoverats genom lödning av blyet. I 4 bågar fordrades helt ny blyspröjsning. I dessa monterades nytt glas, och befintliga rutor tillvaratogs för reparation av trasiga rutor i övriga fönster.

Byggnadsvårdsrapport 2014:3
JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM